

YOD YETISHMOVCHILIGI ANIQLASH

Siyob Abu Ali ibn Sino nomidagi

Jamoat salomatligi texnikumi

DAVIROVA GULBAXOR MAMASALIYEVNA

KARABAYEVA LOLA XUDAYBERDIYEVNA

Annotatsiya : Ushbu maqola yod yetishmovchiligi paydo bo'lishi sabablari , klinikasi davolash, bu kasallikda zamonaviy davolash usullarini qo'llash , zamonaviy texnikalardan foydalanishga mo'ljallangan.

Аннотация: Данная статья призвана описать причины йододефицита, его клиническое лечение, применение современных методов лечения при этом заболевании, а также применение современных методик.

Abstract: This article is intended to discuss the causes of iodine deficiency, clinical manifestations, treatment, application of modern treatment methods in this disease, and the use of modern techniques.

Yod (atom massasi 126,9) qalqonsimon bez tomonidan ishlab chiqariladigan gormonlarning muhim tarkibiy qismidir. Qalqonsimon bez gormonlari, shu jumladan yod, sut emizuvchilarning hayot faoliyati uchun zarurdir.

Inson organizmi yod ishlab chiqarmaganligi uchun, oziq-ovqat bilan yetarli miqdorda yod qabul qilishi kerak. Biroq, ko'pincha (ayniqsa yod tanqisligi bo'lgan mamlakatlarda) sabzavot, meva, go'sht va boshqa oziq-ovqat mahsulotlari kunlik ehtiyojni qondirish uchun yetarli miqdorda yod saqlamaydi.

Boshqacha qilib aytganda, yod tanqisligi mavjud bo'lib, u sog'liqqa ta'sir qilishi va qalqonsimon bez kasalliklariga, masalan, buqoq yoki gipotireozga olib kelishi

mumkin (jadvalga qarang). Yod tanqisligini oldini olish va sog'lom bo'lishning usullaridan biri, uy sharoitida yodlangan tuz ishlatish yoki yodga boy ovqatlarni iste'mol qilish hisoblanadi. Ammo, ma'lum bir parhezga rioya qilganda yoki yodga bo'lgan ehtiyoj oshganda, bu qiyin bo'lishi mumkin. Bunday holda, yod tanqisligini oldini olish uchun tarkibida yod saqlovchi tabletkalarni qo'shimcha qabul qilish kabi profilaktik choralarni qo'llash mumkin.

Qalqonsimon bez gormonlarining organizm hujayralaridagi konsentratsiyasiga qarab (normal, ko'paygan yoki kamaygan) quyidagi holatlar ajratiladi:

Eutireoz - qalqonsimon bez gormonlarining hujayralardagi konsentratsiyasi muvozanatlashgan, bunda, qondagi tireoid gormonlarning normal darajasi va ularning qalqonsimon bez tomonidan normal ishlab chiqarilishi aniqlanadi.

Gipotireoz - qalqonsimon bez gormonlarining hujayralardagi konsentratsiyasi qonda tireoid gormonlar darajasining pasayishi tufayli kamayadi, bu qalqonsimon bezning gipofunksiyasi tufayli tireoid gormonlarning kam miqdorda ishlab chiqarilishi bilan bog'liq.

Gipertireoz - qonda qalqonsimon bez gormonlarining miqdori oshishi tufayli hujayralarda qalqonsimon bez gormonlarining konsentratsiyasi oshadi. Bu qalqonsimon bezning haddan tashqari faolligi tufayli, ortiqcha tireoid gormonlarni ishlab chiqarilishi bilan bog'liq bo'lishi mumkin.

Ko'p odamlar yod tanqisligi kasalliklari haqida biladilar, lekin bu kasalliklarga duch kelganda noqulaylik his qilishadi. Yod tanqisligi o'tkir holat emas, u vaqt o'tishi bilan asta-sekin rivojlanadi. Shunday qilib, hayotning ayniqsa, muayyan davrlarida yoki yod tanqis yerli mintaqalarda kerakli profilaktika choralarni ko'rish uchun vaqt bo'ladi.

Yod atrof-muhitda teng taqsimlanmaganligi va asosan dengiz va okeanlarda saqlanishi sababli, dengizdan uzoq joylarda tuproq va yer osti suvlarida ko'pincha yod

juda kam bo'lad. Xususan, uzoq vaqt davomida ochiq bo'lgan tuproqli yerlarda eroziya natijasida yodning yuvilish ehtimoli yuqori. Yirik tog' tizmalari (masalan, Himoloy, And, Alp tog'lari) va sersuv daryolar bilan to'lgan vodiylar (masalan, Ganga daryosi) - dunyodagi eng yod tanqis hududlar hisoblanadi. O'simliklardagi yod miqdori uning tuproqdagi miqdoriga bog'liq bo'lgani uchun, bu hududlarda o'simliklar va sabzavotlar kam miqdorda yod saqlaydi. Yod tanqisligi bu tuproqlarda yetishtirilgan oziq-ovqatlarni iste'mol qiladigan hayvonlarda ham kuzatiladi. Shuning uchun, ushbu hududlarda yetishtirilgan sabzavot, o'simliklar va hayvonlarning go'shtini iste'mol qilish kunlik yod talabini qondirmaydi.

Bundan tashqari tushgan yodning 90% i buyraklar orqali chiqariladi.

Shunday qilib, agar kunlik yod talabi qondirilmaydigan bo'lsa, yod tanqisligi rivojlanishi mumkin, bu esa o'z navbatida tireoid gormonlarini ishlab chiqarilishiga ta'sir qilishi mumkin. Agar ularning organizmdagi miqdori yetarli bo'lmasa, bu yod tanqisligi kasalliklari (YTK) deb ataladigan o'sish va rivojlanish jarayonlarining buzilishi bilan kechuvchi holatlarga olib kelishi mumkin. Eng ko'p uchraydigan buzilishlar-yod tanqisligi sababli yuzaga kelgan endemik buqoq yoki o'rtacha va og'ir darajadagi yod tanqisligi holatlarida qalqonsimon bez gipofunksiyasi (gipoteroz) tez-tezligini ortishi.

“Qalqonsimon bez” va “buqoq” - ko'pincha yod tanqisligi bilan bog'liq bo'lgan atamalar. Qalqonsimon bez kattalashishining (buqoq shakllanishi) bir nechta sabablari bor. Shuning uchun, qalqonsimon bez kattalashishiga shubhangiz bo'lsa, shifokor bilan maslahatlashing. Quyida yod tanqisligi va buqoqning ("yod yetishmovchiligi bilan bog'liq endemik buqoq" deb ataladi) bog'liqlidi keltirilgan.

Buqoq qalqonsimon bez hajmining kattalashishi hisoblanadi (ayollarda 18 ml dan va erkaklarda 25 ml dan katta). Bu kattalashish, odatda, yomon sifatli emas, balki yaxshi sifatli jarayon bilan bog'liq. Buqoq mavjudligi, har doim ham qalqonsimon bez faoliyati buzilishini anglatmaydi. Agar buqoq oziq-ovqat bilan yodning yetarli

darajada iste'mol qilinmasligi bilan bog'liq bo'lsa, u yod tanqisligi bilan bog'liq buqoq deb ataladi. Bu holat qalqonsimon bezning kattalashishi 6-12 yoshdagi bolalarning 5% idan ko'prog'ida kuzatiladigan populyatsiyalarda endemik hisoblanadi.

Qalqonsimon bez kattalashishi turli sabablarga bog'liq bo'lishi mumkin. Buning asosiy sabablaridan biri yod tanqisligidir. Buqoq rivojlanishi yoki qalqonsimon bezning kattalashishi qalqonsimon bezga tushgan yodning tireoid gormonlarni yetarli darajada ishlab chiqarish uchun yetarli bo'lmagan holatlariga adaptiv reaksiya sifatida boshlanadi.

Buqoq kasallik emas, balki bir qator holatlar va kasalliklarda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan simptomdir. U qalqonsimon bezning normal va kuchaygan yoki pasaygan funksiyasi bilan kechishi mumkin. Ko'p holatlarda buqoq simptomlarsiz kechadi, lekin uning joylashishi va kattalashish tezligiga qarab, nafas olish va yutishda qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. De Moreno De LeBlanc A., Chaves S., Carmuega E. et al. Effect of long-term continuous consumption of fermented milk containing probiotic bacteria on mucosal immunity and the activity of peritoneal macrophages. *Immunobiology*. 2008;213(2):97–108. DOI: 10.1016/j.imbio.2007.07.002.

2. <https://www.iodomarin.uz/>

Siyob Abu Ali ibn Sino nomidagi Jamoat salomatligi texnikumi

DAVIROVA GULBAXOR MAMASALIYEVNA

KARABAYEVA LOLA XUDAYBERDIYEVNA

Yod yetishmovchiligi aniqlash.

Annotatsiya : Ushbu maqola yod yetishmovchiligi paydo bo'lishi sabablari , klinikasi davolash, bu kasallikda zamonaviy davolash usullarini qo'llash , zamonaviy texnikalardan foydalanishga mo'ljallangan.

Аннотация: Данная статья призвана описать причины йододефицита, его клиническое лечение, применение современных методов лечения при этом заболевании, а также применение современных методик.

Abstract: This article is intended to discuss the causes of iodine deficiency, clinical manifestations, treatment, application of modern treatment methods in this disease, and the use of modern techniques.

Yod (atom massasi 126,9) qalqonsimon bez tomonidan ishlab chiqariladigan gormonlarning muhim tarkibiy qismidir. Qalqonsimon bez gormonlari, shu jumladan yod, sut emizuvchilarning hayot faoliyati uchun zarurdir.

Inson organizmi yod ishlab chiqarmaganligi uchun, oziq-ovqat bilan yetarli miqdorda yod qabul qilishi kerak. Biroq, ko'pincha (ayniqsa yod tanqisligi bo'lgan mamlakatlarda) sabzavot, meva, go'sht va boshqa oziq-ovqat mahsulotlari kunlik ehtiyojni qondirish uchun yetarli miqdorda yod saqlamaydi.

Boshqacha qilib aytganda, yod tanqisligi mavjud bo'lib, u sog'liqqa ta'sir qilishi va qalqonsimon bez kasalliklariga, masalan, buqoq yoki gipotireozga olib kelishi mumkin (jadvalga qarang). Yod tanqisligini oldini olish va sog'lom bo'lishning usullaridan biri, uy sharoitida yodlangan tuz ishlatish yoki yodga boy ovqatlarni iste'mol qilish hisoblanadi. Ammo, ma'lum bir parhezga rioya qilganda yoki yodga bo'lgan ehtiyoj oshganda, bu qiyin bo'lishi mumkin. Bunday holda, yod tanqisligini oldini olish uchun tarkibida yod saqlovchi tabletkalarni qo'shimcha qabul qilish kabi profilaktik choralarni qo'llash mumkin.

Qalqonsimon bez gormonlarining organizm hujayralaridagi konsentratsiyasiga qarab (normal, ko'paygan yoki kamaygan) quyidagi holatlar ajratiladi:

Eutireoz - qalqonsimon bez gormonlarining hujayralardagi konsentratsiyasi muvozanatlashgan, bunda, qondagi tireoid gormonlarning normal darajasi va ularning qalqonsimon bez tomonidan normal ishlab chiqarilishi aniqlanadi.

Gipotireoz - qalqonsimon bez gormonlarining hujayralardagi konsentratsiyasi qonda tireoid gormonlar darajasining pasayishi tufayli kamayadi, bu qalqonsimon bezning gipofunksiyasi tufayli tireoid gormonlarning kam miqdorda ishlab chiqarilishi bilan bog‘liq.

Gipertireoz - qonda qalqonsimon bez gormonlarining miqdori oshishi tufayli hujayralarda qalqonsimon bez gormonlarining konsentratsiyasi oshadi. Bu qalqonsimon bezning haddan tashqari faolligi tufayli, ortiqcha tireoid gormonlarni ishlab chiqarilishi bilan bog‘liq bo‘lishi mumkin.

Ko‘p odamlar yod tanqisligi kasalliklari haqida biladilar, lekin bu kasalliklarga duch kelganda noqulaylik his qilishadi. Yod tanqisligi o‘tkir holat emas, u vaqt o‘tishi bilan asta-sekin rivojlanadi. Shunday qilib, hayotning ayniqsa, muayyan davrlarida yoki yod tanqis yerli mintaqalarda kerakli profilaktika choralarini ko‘rish uchun vaqt bo‘ladi.

Yod atrof-muhitda teng taqsimlanmaganligi va asosan dengiz va okeanlarda saqlanishi sababli, dengizdan uzoq joylarda tuproq va yer osti suvlarida ko‘pincha yod juda kam bo‘ladi. Xususan, uzoq vaqt davomida ochiq bo‘lgan tuproqli yerlarda eroziya natijasida yodning yuvilish ehtimoli yuqori. Yirik tog‘ tizmalari (masalan, Himoloy, And, Alp tog‘lari) va sersuv daryolar bilan to‘lgan vodiylar (masalan, Ganga daryosi) - dunyodagi eng yod tanqis hududlar hisoblanadi. O‘simliklardagi yod miqdori uning tuproqdagi miqdoriga bog‘liq bo‘lgani uchun, bu hududlarda o‘simliklar va sabzavotlar kam miqdorda yod saqlaydi. Yod tanqisligi bu tuproqlarda yetishtirilgan oziq-ovqatlarni iste‘mol qiladigan hayvonlarda ham kuzatiladi. Shuning uchun, ushbu hududlarda yetishtirilgan sabzavot, o‘simliklar va hayvonlarning go‘shini iste‘mol qilish kunlik yod talabini qondirmaydi.

Bundan tashqari tushgan yodning 90% i buyraklar orqali chiqariladi.

Shunday qilib, agar kunlik yod talabi qondirilmaydigan bo'lsa, yod tanqisligi rivojlanishi mumkin, bu esa o'z navbatida tireoid gormonlarini ishlab chiqarilishiga ta'sir qilishi mumkin. Agar ularning organizmdagi miqdori yetarli bo'lmasa, bu yod tanqisligi kasalliklari (YTK) deb ataladigan o'sish va rivojlanish jarayonlarining buzilishi bilan kechuvchi holatlarga olib kelishi mumkin. Eng ko'p uchraydigan buzilishlar-yod tanqisligi sababli yuzaga kelgan endemik buqoq yoki o'rtacha va og'ir darajadagi yod tanqisligi holatlarida qalqonsimon bez gipofunksiyasi (gipoterioz) tez-tezligini ortishi.

“Qalqonsimon bez” va “buqoq” - ko'pincha yod tanqisligi bilan bog'liq bo'lgan atamalar. Qalqonsimon bez kattalashishining (buqoq shakllanishi) bir nechta sabablari bor. Shuning uchun, qalqonsimon bez kattalashishiga shubhangiz bo'lsa, shifokor bilan maslahatlashing. Quyida yod tanqisligi va buqoqning ("yod yetishmovchiligi bilan bog'liq endemik buqoq" deb ataladi) bog'liqlidi keltirilgan.

Buqoq qalqonsimon bez hajmining kattalashishi hisoblanadi (ayollarda 18 ml dan va erkaklarda 25 ml dan katta). Bu kattalashish, odatda, yomon sifatli emas, balki yaxshi sifatli jarayon bilan bog'liq. Buqoq mavjudligi, har doim ham qalqonsimon bez faoliyati buzilishini anglatmaydi. Agar buqoq oziq-ovqat bilan yodning yetarli darajada iste'mol qilinmasligi bilan bog'liq bo'lsa, u yod tanqisligi bilan bog'liq buqoq deb ataladi. Bu holat qalqonsimon bezining kattalashishi 6-12 yoshdagi bolalarning 5% idan ko'prog'ida kuzatiladigan populyatsiyalarda endemik hisoblanadi.

Qalqonsimon bez kattalashishi turli sabablarga bog'liq bo'lishi mumkin. Buning asosiy sabablaridan biri yod tanqisligidir. Buqoq rivojlanishi yoki qalqonsimon bezning kattalashishi qalqonsimon bezga tushgan yodning tireoid gormonlarni yetarli darajada ishlab chiqarish uchun yetarli bo'lmagan holatlariga adaptiv reaksiya sifatida boshlanadi.

Buqoq kasallik emas, balki bir qator holatlar va kasalliklarda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan simptomdir. U qalqonsimon bezning normal va kuchaygan yoki pasaygan funksiyasi bilan kechishi mumkin. Ko'p holatlarda buqoq simptomlarsiz kechadi, lekin uning joylashishi va kattalashish tezligiga qarab, nafas olish va yutishda qiyinchiliklarga olib kelishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

3. De Moreno De LeBlanc A., Chaves S., Carmuega E. et al. Effect of long-term continuous consumption of fermented milk containing probiotic bacteria on mucosal immunity and the activity of peritoneal macrophages. *Immunobiology*. 2008;213(2):97–108. DOI: 10.1016/j.imbio.2007.07.002.
4. <https://www.iodomarin.uz/>